පූජ්‍ය නාඹටුන්නේ විමලඥාණ හිමි, පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන අංශය
මානවශාස්ත්‍ර පීඨය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

Paper: Equity

තන්ත්‍රයානය වූ කලි නිකායාන්තර බුදුසමයෙහි ක්‍රමික පරිණාමයකි

වර්තමාන ලෝකයේ ප්‍රධාන බෞද්ධ සම්ප්‍රදාය තුනකි. ඓතිහාසික වශයෙන් ථෙරවාදය ඒ අතුරින් පැරණිත ම සම්ප්‍රදාය වේ. මහායානය දෙවැන්න වන අතර තෙවැන්න තන්ත්‍රයානය යි. තනු විස්තාරේ ධාතුවෙන් නිපන් තන්ත්‍ර යන වචනයෙන් ගුප්ත බලයකින් යුතු ශාස්ත්‍රය හඳුන්වයි. තන්ත්‍ර පිළිබඳ ඉතිහාසය භාරතීය අනාර්ය සංස්කෘතිය දක්වා ඈතට දිවෙයි. සියවස් කිහිපයක් තිස්සේ වෛදික, බ්‍රාහ්මණ, ආරණ්‍යක සහ උපනිෂද් සාහිත්‍යයෙන් එහි න්‍යායාත්මක සහ ප්‍රායෝගික අංශ පෝෂණය විය. ක්‍රි: පූ: සවැනි සියවසේ භාරතීය ආගමික හා දාර්ශනික පසුබිමෙහි ක්‍රියාත්මක වූ තන්ත්‍රවල බලපෑමෙන් දුරස්වීමට බුදුසමයට ද නොහැකි වූ අයුරු පාලි සූත්‍ර හා විනය පිටකද්වයේ දක්වෙන කථා පුවත්වලින් සනාථ වේ.

නිකායාන්තර බුදුසමය තුළ තාන්ත්‍රික අදහස් විවිධාකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වූ බව මහාසංඝික නිකාය, මහායාන සූත්‍ර සහ මහායාන ඉගැන්වීම් පිරික්සීමෙන් තහවුරු වේ. ආදි බුදුදහමට මෙන් ම නිකායාන්තර බුදුසමයට ද තාන්ත්‍රික ඉගැන්වීමෙහි ආභාසය ලැබීමේ ප්‍රතිඵලය වූයේ තාන්ත්‍රික බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ ආරම්භය යි. ආදි බෞද්ධ ඉගැන්වීම් විග්‍රහ කිරීමෙන් ථෙරවාදය ප්‍රමුඛ වූ හීනයානයත් මහායාන මාධ්‍යමික නිකාය ප්‍රධාන මහායානයත් ප්‍රභවය විය. එලෙසින් ම ආදි බුදුදහමෙහි මූලික අරමුණුවල නියෝජනයත් ථෙරවාදීන්ගේත්, මාධ්‍යමිකයන්ගේත්, යෝගාචාර විඥානවාදීන්ගේත් දාර්ශනික සිද්ධාන්ත සහ සංවර්ධිත බුද්ධ බෝධිසත්ත්ව සංකල්ප වඩා සුඛනම්‍ය ක්‍රමවේදයක් ඔස්සේ ඉදිරිපත් කිරීමේ අවසන් ඵලය තාන්ත්‍රික බුදුසමයේ උදාව යි.

තාන්ත්‍රික බෞද්ධ ඉගැන්වීම්වලට අයත් වජ්‍රයානය සහ කාලචක්‍රයානයෙන් එහි දාර්ශනික පක්ෂයත් මන්ත්‍රයානය සහ සහජයානයෙන් භක්තිමය අංශයත් නියෝජනය වේ. එබැවින් ශූන්‍යතාවාදී මෙන් ම විඥප්තිමාත්‍රතාවාදී අදහස්වල සංකලනයෙන් දාර්ශනික පක්ෂයත් ථෙරවාදීන්ගේ පටන් නිකායාන්තර බුදුසමය නියෝජනය කරනු ලබන බුද්ධ බෝධිසත්ත්ව සංකල්ප ඔස්සේ විකාශය වන භක්තිවාදී අංශයත් තන්ත්‍රයානයෙහි අන්තර්ගත වන බැව් පෙනේ.

බුද්ධ දේශනාව විවිධාකාරයෙන් සංග්‍රහ කිරීමෙන් පාලි හා සංස්කෘත ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යය, මහාසංඝික පංච පිටකය ආදී හීනයාන බෞද්ධ සාහිත්‍යයත් මහායාන සම්ප්‍රදායනට පූර්වංගම වූ නව සූත්‍ර සාහිත්‍යයත් බිහිවිය. එම මහායාන සූත්‍රවල විශේෂත්වය වූයේ ක්‍රමයෙන් දීර්ඝ වූ සූත්‍ර රචනාවීමත් නැවත ඒවා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් කුඩා වීමත් ය. මෙහි ප්‍රතිඵලය ලෙස ධාරණී නම් වූ කෙටි සූත්‍ර විශේෂය නිර්මාණය විය. ධාරණී තවදුරටත් සංක්ෂේප කිරීමෙන් මන්ත්‍ර ඇති විය. ථෙරවාදී මෙන් ම මහායාන සම්පදායයන්හි නිර්දේශිත විමුක්තිය ක්ෂණිකව ලැබෙන්නක් නොව ඉතා දීඝී කාලයක් නොපසුබස්නා දැඩි උත්සාහයක ප්‍රතිඵලයකි. ඒ සඳහා භාවිත කළයුතුධර්ම සංග්‍රහය ද සුවිශාල ය. එබැවින් බුද්ධ වචනය සාරය කොටගත් මන්ත්‍රයක් කෙටි කාලයක් සිහිකිරීමෙන් යථාර්ථාවබෝධය ලැබිය හැකිබව නිර්දේශ වීම තන්ත්‍රයානයේ විශේෂත්වය යි. මේ අරමුණෙහි සාඵල්‍යත්වය පිණිස තන්ත්‍රයානයෙහි දාර්ශනික අංශය ශූන්‍යතා හා චිත්තමාත්‍රතා දර්ශනයෙන් ද ආචාරමය අංශය උපාය කෞශල්‍යයෙන් ද පෝෂණය වී තිබේ.